

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 20

щодо трансляції телеканалом NewsOne сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ

м. Київ

«2» листопада 2017 р.

I. Обставини справи

1. 24 жовтня 2017 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/2057 від 19.10.2017) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень чинного законодавства України в демонструванні телеканалом NewsOne сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ 25 вересня 2017 року.

2. 24 жовтня 2017 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на резонансність згаданого сюжету та необхідність боротьби з фейковою інформацією.

3. У першому відео, наданому Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення¹, анонсується, що «Комітет із фінансових питань США розглядатиме проблему корупції в НБУ». Під цим комітетом мається на увазі відповідний комітет Конгресу США, причому сказано, що на його засідання запрошено, зокрема, українських політиків. Вони мають передати органам виконавчої влади США звернення з проханням якнайшвидше розслідувати корупційні діяння Валерії Гонtareвої на посаді голови Національного банку України, а також включити її до санкційних списків. Вони також вимагатимуть конфіскації майна, придбаного корупційним коштом, а виручені кошти передати до Державного бюджету України.

4. У другому відео² ведучий програми Василь Голованов дублює анонс із першого відео російською мовою та деталізує його. Зокрема, він повідомляє, що на засідання запрошені, зокрема, «позафракційний депутат Верховної Ради» Сергій Тарута та «колишній співробітник Нацбанку» Олександр Завадецький, а також анонсує пряме включення зі США протягом наступних кількох хвилин.

---

¹ <http://mediarada.org.ua/1.avi>

² <http://mediarada.org.ua/2.avi>

5. У третьому відео³ відбувається пряме включення з Вашингтону кореспондентки телеканалу NewsOne Дарії Заревної. Варто зазначити, що воно титрується як «ексклюзив». Вона перебуває перед Капітолієм, у якому відбуватиметься згадане засідання фінансового комітету Конгресу США, а також нагадує глядачам, що рік тому Сергій Тарута поширював «червону брошуру» стосовно порушень, яких припустилася пані Гонтарева на посаді голови Національного банку України. Вона стверджує, що питання корупції, викладені у брошурі, були розглянуті Мін'юстом США і далі передані до Національного антикорупційного бюро України.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»:

Стаття 57. 1. Редакційний статут телерадіоорганізації містить вимоги до створення та поширення інформації.

---

³ <http://mediarada.org.ua/3-2/>

Стаття 59. 1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60. 1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;

г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

4. Кодекс етики українського журналіста⁴

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

10. Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

5. Резолюція ПАРЄ 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»⁵

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

6. Редакційний статут телекомпанії ТОВ «Новини 24 години»

Стаття 5. Принципи редакційної політики щодо достовірності поширюваної інформації

Працівники телекомпанії «Новини 24 години» мають виходити з того, що достовірність інформації визначається її джерелом і дотримуватися наступних правил:

⁴ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

⁵ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en>; переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>

- намагатися самими бути свідками подій, а якщо це неможливо — одержувати інформацію у першоджерел (учасників або інших свідків подій), завжди надавати пріоритет тому джерелу, яке є найближчим до першоджерела;
  - уникати одержання інформації лише від одного джерела; завжди надавати пріоритет тому джерелу, яке може бути назване;
  - фіксувати інформацію, одержану від джерела, під час її одержання або безпосередньо після цього;
- у разі, якщо стане відомо, що поширена інформація була недостовірною, негайно поширювати спростування такої інформації.

Стаття 9. Принципи редакційної політики щодо збалансованості поширюваної інформації

Працівники телекомпанії «Новини 24 години» мають виходити з того, що збалансованість інформації визначається, з одного боку — прямою залежністю між рівнем суспільного інтересу до певної події та рівнем її висвітлення в ефірі, а з іншого боку — рівним ставленням до всіх суспільних і політичних сил і діячів, і дотримуватись наступних правил:

- належна збалансованість не потребує цілковитого нейтралітету щодо кожного питання або відходу від основних, демократичних засад щодо свободи слова та творчої діяльності, вона не досягається математичними методами, тобто врівноваженням кожної висловленої думки протилежною за змістом; метою збалансованості є висвітлення якнайширшого спектру думок і поглядів;
- ступінь збалансованості має відповідати характеру обговорюваної теми і типу передачі; якщо в ефір виходить серія взаємопов'язаних передач, в яких розглядаються ті самі або споріднені проблеми, належну збалансованість може забезпечувати вся серія передач. Намір авторів досягти безсторонності саме у цей спосіб повинен плануватися заздалегідь і доводитися до аудиторії. Водночас, у серії передач, де в кожному випуску розглядаються геть різні і не пов'язані між собою питання, збалансованість повинна забезпечуватись у кожній окремій програмі.

III. Оцінка дотримання професійних стандартів діяльності журналіста

1. Явище фейкових новин актуалізувалося на теренах України під час Революції гідності. Сюжети щодо розіп'ятих хлопчиків та «карателів» із Майдану постійно транслювалися російським телебаченням, зокрема і для української аудиторії. Варто зазначити, що вже тоді громадські ініціативи почали досить ефективну протидію фейкам шляхом належної перевірки фактів у новинах, а також перевірки матеріалів на відповідність стандартам професійної діяльності журналіста.

2. Утім, на світовому рівні така актуалізація відбулася після виборів Президента США, під час яких використання фейкових новин задля агітації за або проти певного кандидата досягло свого апогею. Не в останню чергу завдяки цим виборам з'явилася **Спільна декларація щодо свободи**

висловлювання та фейкових новин, дезінформації та пропаганди⁶. Зокрема, в ній було наголошено на ролі журналістів на медіа в боротьбі з відповідними явищами. У п. 5 Спільної декларації зазначено, що медіа та журналісти мають підтримувати систему саморегулювання або ж на рівні галузей (етичні комісії), або на рівні управління медіа (омбудсмени або публічні редактори), причому така система має включати стандарти досягнення точності у новинах.

3. Крім того, варто зважати на позицію Європейського суду з прав людини. Неодноразово ним було наголошено на тому, що *«положення статті 10 Конвенції надають повноцінного захисту журналістам під час виконання їхніх обов'язків з висвітлення подій, що несуть значний суспільний інтерес, лише у випадку, якщо журналісти діють сумлінно, базують свої матеріали на належній фактичній основі та забезпечують надійне та чітке інформування відповідно до вимог журналістської етики»* (зокрема, у п. 58 рішення у справі *Bedat v Switzerland*)⁷.

4. Варто пам'ятати, що обов'язок дотримуватися стандартів журналістики найчастіше відбито **в редакційних статутах телерадіоорганізацій, які містять вимоги до створення та поширення інформації**. Незалежна медійна рада в низці своїх висновків (*щодо запису передачі за участі Вікторії Шилової в ефірі телеканалу «Репортер» (Одеса) (№ 2 від 16 березня 2016 року)*⁸; *щодо випусків передач «Трафік з Кивую» від 28 лютого, 3 та 24 квітня 2016 року (№ 10 від 12 жовтня 2016 року)*⁹; *щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)*¹⁰; *щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)*¹¹) наголошувала: **редакційний статут має бути живим інструментом у роботі редакції, документом, що використовується в щоденній діяльності кожного журналіста та працівника медіа**.

5. Одними з основних професійних стандартів роботи журналіста є достовірність і точність. Саме цих стандартів слід дотримуватися, **щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації** (п. 5 висновку *щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)*¹²).

6. Стосовно роботи журналістів телеканалу NewsOne щодо відповідного сюжету, то відповідні відомості не були перевірені. Це доводить журналіст видання *The Weekly Standard* Дж. П. Керролл¹³, запрошений до участі у згаданому заході разом із представниками телеканалу.

⁶ <http://www.osce.org/fom/302796?download=true>

⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161898>

⁸ <http://mediarada.org.ua/case/408/>

⁹ <http://mediarada.org.ua/case/vypusky-peredach-trafik-z-kyvoyu/>

¹⁰ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

¹¹ <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>

¹² <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

¹³ <http://www.weeklystandard.com/the-mother-of-all-fake-news/article/2009886#!>

Тимчасом як захід справді відбувався в будівлі Капітолію, де розміщується Конгрес США, на ньому не був присутнім жоден із членів відповідного комітету. Так само «засідання» комітету було відкритим лише для запрошених гостей, в той час як справжні засідання комітетів Конгресу США є відкритими для публіки та преси. Присутній на засіданні пан Конні Мак IV представляв себе як представника Конгресу та носив на піджаку відповідну шпильку, хоча був конгресменом лише в минулому; нині він зареєстрований як лобіст компанії Interconnection Commerce S.A., що здійснює діяльність із підвищення обізнаності «щодо корупції в Національному банку України». Також, вочевидь, для надання легітимності такому заходу, на ньому був присутній і Джеймс Вулсі, колишній голова ЦРУ при Президентові Клінтоні, та екс-радник Дональда Трампа на останніх виборах на посаду Президента США. Мусимо констатувати, що відповідно до фактів, викладених вище, цей захід **лише відбувався у приміщенні Конгресу США і не мав жодного стосунку до засідань комітету з фінансових питань Конгресу США.**

7. Ще одним із основних стандартів, якими має керуватися інформаційна журналістика, є збалансованість; **цей стандарт передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання** (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)¹⁴; п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)¹⁵). У цьому ж сюжеті не було надано позиції Національного банку України або пані Валерії Гонтаревої щодо згаданого питання. Надання цієї позиції є особливо важливим у світлі того, що вже згадана «червона брошура» пана Тарути була проаналізована в рамках проекту VoxCheck та визнана такою, що має ознаки маніпулятивної¹⁶. Понад те, невідомо, чи була надана можливість відповісти представниками НБУ чи пані Гонтаревої невдовзі протягом виходу сюжету — хоча факт того, що кореспондентка телеканалу перебувала у Вашингтоні, свідчить, що про відповідну тематику було відомо заздалегідь. Це давало можливість взяти коментар або ж перед заходом, або після нього.

8. Зважаючи на те, що кореспондентка телеканалу NewsOne була присутня на місці події — отже, була спрямована туди телеканалом — у цьому випадку маємо ситуацію, за якої **телеканал свідомо ввів в оману своїх глядачів**. Незалежна медійна рада констатує порушення телеканалом NewsOne стандартів точності, достовірності та збалансованості подачі інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також у редакційному статуті телеканалу.

9. Окремо варто наголосити на тому, що подібна кількість порушень стандартів журналістської діяльності може свідчити про замовний характер сюжету та його використання задля політичного піару учасників сюжету. **Незалежна медійна рада в цьому контексті вважає за**

¹⁴ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

¹⁵ <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsessa-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>

¹⁶ <https://voxukraine.org/2016/10/26/voxcheck-roku-broshura-taruty/>

потрібне наголосити на абсолютній неприпустимості подібного контенту (джинси) в медіапросторі.

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що телеканал NewsOne при трансляції сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ припустився порушень стандартів точності, достовірності та збалансованості подачі інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також у редакційному статуті телеканалу, та свідомо ввів в оману своїх глядачів.

Результати голосування: «За» — 11;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 0.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай

Секретар Незалежної
медійної ради

Роман Головенко